

Симоненко Н.О., здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету №2 НАВС
Науковий керівник: Горбачевський В.Я.,
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету №2 НАВС

Захист прав потерпілих від зґвалтування

Держава, яка проголошує себе правовою державою, не має права нехтувати гарантованими своєю Конституцією правами і, перш за все, правом людини на захист порушених прав з огляду на принцип рівності прав громадян у державі. Так, відповідно до ст. 7 Загальної декларації прав людини зазначає, що всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом [1].

Незважаючи на юридичну природу гарантій рівності громадян, їх буквальне тлумачення не передбачає реальних кримінальних процесуальних гарантій реалізації цих положень. Так, у ч. 1 ст. 59 Конституції України закріплено право кожного на правову допомогу. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» правова допомога - надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захист цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення [2].

Але, відповідно чинного Кримінально-процесуального законодавства потерпілій особі, щодо якої було чинено зґвалтування держава не гарантує право на безоплатну допомогу, що ставить її у нерівні умови щодо захисту, своїх прав у порівнянні із підозрюваною особою, якій відповідно до п.3 ч.3 ст. 42 КПК України за рахунок держави надається правова допомога захисника. То ж, потерпіла особа по-перше повинна самостійно відшукати собі адвоката, який би захищав її права та інтереси, та по-друге подбати про кошти, які необхідно заплатити адвокату за правову допомогу, тоді як підозрювана особа користується правовою допомогою за рахунок держави.

З цього приводу, досить актуальною є думка О. П. Кучинської, яка вказує, що в існуючій судовій практиці в разі відмови прокурора від державного обвинувачення в судовому засіданні потерпілий залишається без будь-якої юридичної допомоги, або він повинен за свої кошти наймати адвоката (який буде представником в провадженні). Тобто потерпілий залишається один на один із захистом обвинуваченого і стає потерпілим не лише від злочину, а й від законодавства, яке не гарантує йому права мати представника (адвоката). Так,

підтримуємо думку даного вченого щодо необхідності внесення змін до законодавства, зазначивши, що в разі відмови прокурора від державного обвинувачення в суді потерпілому надається безоплатна юридична допомога, а в разі необхідності потерпілий забезпечується представником (адвокатом) за рахунок держави [4, с. 11].

У зв'язку із зазначеними недоліками, з метою удосконалення КПК України слід внести наступні зміни:

ч. 1 ст.56 доповнити п 1', який викласти в наступній редакції « на першу вимогу мати захисника за рахунок держави у випадках, передбачених цим кодексом та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату».

Ще одне, не менш важливе право потерпілого від згвалтування є компенсація моральної шкоди. Як учасник кримінально-правових відносин, потерпілий від згвалтування з моменту скоєння статевої наруги має право на відшкодування завданих йому збитків і спричиненої шкоди. Виходячи з цього, суд уповноважений вирішувати питання щодо компенсації моральної шкоди потерпілій особі як за її клопотанням, так і за своєю власною ініціативою.

Але, як показало вивчення кримінальних проваджень, під час розслідування згвалтувань минулих років, суди приймають, у переважній більшості, рішення при визначенні розміру відшкодування моральної шкоди в рази менші, ніж вимагає та обґрунтовує потерпіла особа, що не завжди виходить з основ розумності та справедливості.

Розглядаючи стан відшкодування потерпілому шкоди, завданої згвалтуванням, можна з упевненістю стверджувати, що законні інтереси потерпілих часто залишаються незахищеними. Навіть коли злочинця знайдено та засуджено, відшкодування нерідко розтягуються на досить тривалий час.

Враховуючи зазначене, вважаємо, що суттєвою є думка Ю. Мірошниченка, з приводу того, що пріоритетна увага до проблем осіб, потерпілих від злочинів, на всіх стадіях процесу з метою досягнення паритету прав сторін має стати для України дороговказом на шляху розв'язання першочергових завдань реформування системи кримінального правосуддя і критерієм оцінки його ефективності міжнародною спільнотою [5, с. 47].

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини. Док. ООН/PE8/217 A, (редакція від 10.12.1948 р.) // Офіційний web-сайт Верховної Ради України / http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 3460-17 (редакція від 26.10.2014 р.). // Офіційний web-сайт Верховної Ради України / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 4651-17 (редакція від 11.12.2015 р.). //

4. Кучинська О. П. Проблеми захисту прав потерпілих в кримінальному процесі України / О. П. Кучинська // Адвокат. - К., 2009. - № 5. - С. 10-12.
5. Мірошніченко Ю. М. Посилення процесуального статусу потерпілого як перспективний напрям удосконалення кримінального судочинства / Ю. М. Мірошніченко // Вісник Верховного Суду України. - К., 2011. - № 3. - С. 41-47.